

Svenskar på EGF-symposium i Österrike

Fem styrelseledamöter i Svenska Vallföreningen deltog i ett symposium i Gumpenstein, Österrike i månadsskiftet augusti–september. Resan möjliggjordes genom att anslag från Stiftelsen Svenska Vallföreningens Fonder. Programmet bestod av en seminariedel under tre dagar med en eftermiddags studieresa samt en efterföljande studieresa under två dagar. EGF (European Grassland Federation), med europeiska vallföreningar som medlemmar, arrangerar årligen forskningssymposier eller -kongresser. Under 2008 hölls en kongress på SLU i Uppsala. Syftet med vårt deltagande var att ge inspiration och kunskap i styrelsens arbete för föreningens medlemmar samt i deltagarnas egna verksamheter som lantbrukare, forskare och rådgivare. Ytterligare syftet var att underhålla och bygga vidare på nätverket för vallintressena i Europa.

Bergsjordbruk i Europa

Temat för symposiet var vallproduktion och markanvändning i bergiga områden. Mycket av vad som redovisades var av intresse för våra egna skogs- och mellanbygder trots att vi enligt europeisk definition knappt har något bergsjordbruk alls. Höjd över havet används som kriterium varför vi hade svårt att känna igen oss på kartor där möjligen ett smalt band mot fjällkedjan betraktas som bergsjordbruk i Sverige. Fokus kom också att ligga på alpkedjans sträckning ovanför Medelhavet. Jordbruket i området baseras huvudsakligen på att idisslare utnyttjar grovfoder som bete. Jordbruksmarken präglas av stor variation i geologi, jordmån, höjd, lutning, klimat och vegetation. Trots denna variation finns det några gemensamma problem och möjligheter. Jordbruket i bergsområden konkurrerar sällan ekonomiskt med det låglänta jordbruket eftersom produktionskostnaderna är stora då produktionen är arbetsintensiv, odlings- och betessäsongen är kort samt årlig foderproduktion är liten. Möjligheter för högvärdiga nischade produkter (ekologiska, ursprungsbaserade, eller med attribut knutna till bergsmiljö) diskuterades för att förbättra jordbrukarnas inkomster. Gräsmarker i bergiga områden är några av de viktigaste biotoperna med stora naturvärden i Europa och kan liksom åkermark med stor biologisk mångfald öka inkomsterna från turismen. Klimatförändringarnas effekter är en utmaning och innebär osäkerhet för framtiden för bergsjordbruket liksom nedläggningen av jordbruk och anpassningen till socioekonomiska förändringar i samhället. Förbättrad tillgång till marknaden samt att utveckla hållbart bergsjordbruk diskuterades, men ännu saknas tekniskt och ekonomiskt stöd, regelverk, försörjningskedjor och nödvändiga samarbeten mellan småskaliga producenter.

Klimatförändringarna påverkar

I ett brett samarbete mellan fyra länder kartläggs troliga effekter av klimatförändringen och dess påverkan på gräsmarksarealen. Klimatet för jordbruket i norra och nordvästra Europa blir inte sämre, kanske bättre, under tiden som södra Europas högre höjder troligen kommer att minska sin produktivitet, det som redan nu upplevs i Medelhavsområdet. Inom de sydligare regionerna med traditionella gräs- och betesmarker skulle effekterna bli mycket tydliga om man inte kan bevattna och det blir då ännu svårare med lönsamheten. Större påverkan av klimatgaser gör växterna känsligare för torka och hög temperatur. Eventuellt kan det favorisera klöver under en kort period. I Österrike finns rikligt med vatten men i framtiden kan det bli problem. Redan idag har grannlandet Slovakien brist på vatten. För en lantbrukare är vädret alltid en osäkerhet och vad vi är säkra på är att det blir en förändring.

Foto: Göran Lindgren

I de franska Alperna har man sedan 2003 haft flera torrperioder som orsakat stora problem för betesdriften. I en undersökning har man studerat lantbrukarnas förändring av driften. Betesdriften har förändrats på följande sätt: minskat betestryck med färre djur och kortare betesperiod, utökning av betesarealen samt bättre utnyttjande av befintliga resurser, lantbrukarnas tekniska kunnande och ny utrustning. På gårdarna använde man sina erfarenheter genom att välja bete efter väderlek och genom att förlägga betet längre bort. På alpängen delades betet in så att varje område betades vid bästa tidpunkt och genom att undanta områden under våtår. Anpassningar som lantbrukarna gjort: förlängning av betessäsongen, ordnat vattenreserver, byggt hyddor på avlägsna skogsbeten och röjt buskar och sly. Skötseln kräver flexibilitet och att miljö- samt kulturarvsfrågor ska beaktas. Begränsningar som rovdjur och dess ekonomiska konsekvenser regleras med särskilda ersättningar.

Lågkostnadsjordbruk genom bete

I många delar av Alperna har betesbaserad mjölkproduktion minskat och ersatts av mer intensiv mjölkproduktion med fullfoderbaserad foderstat ofta med majsensilage. Detta ifrågasattes och man lyfte fram fördelarna men även svårigheter med mjölk från bete. Huvudmeningen är att i regioner där det nästan bara går att odla vallväxter är det mest effektivt att beta. Även om det anses som ett lågkostnadssystem är det effektivt sett ur flera perspektiv. Man framhöll dock att det är ett system som kräver mycket av driftsledningen. Det är miljövänligare och ger ett öppet landskap där turismen betyder mycket. I många undersökningar finner man att mjölken och de produkter som kommer därur innehåller hälsosammare fettsyror vid bete. Det blir även bättre smak och kvalitet på osten. Man jämför olika raser av kor för att hitta den optimala beteskon. Avelsprogrammen för mjölkkor bör ta större hänsyn till lantbrukarens behov av ekonomiska nyckeltal som t.ex. kg mjölk per kg metabolisk kroppsvikt, fertilitet och livstidsproduktion. Mejeriindustrin bör i framtiden bättre ta tillvara den mjölk som produceras när gräset växer som bäst under vår och försommar istället för att bestraffa det mjölköverskott som blir då.

Flytt av golfbana för att freda kornknarren

Vid ett studiebesök besöktes en golfbana som låg i den vackra Enndalen. Där hade man gjort en speciell överenskommelse när det visade sig att två hål låg i ett Natura 2000-område och att det häckade en sällsynt fågel, kornknarr, där. Två av banans hål flyttades och istället restaurerades marken så att den åter blev

Forts. nästa sida

Forts. från föreg. sida

den artrika översvämningsäng som den en gång varit. Numera är golfare, golfbaneägare och fågelentusiaster överens och nöjda med lösningen. En vacker blomma, *Iris sibirica*, är utbredd i dalen och blommar i maj. Eftersom dessa marker är våta kan man inte skörda så tidigt att man får bra foder till djuren, utan man skördar dessa marker i augusti till strö.

Ogrästips

Växten tidlösa, *Colchicum autumnale*, kan på extensivt odlade vallar för höproduktion orsaka problem t.ex. i delar av Tyskland. I större förekomst är den giftig för djuren som konsumerar höet. Ett sätt att minska populationen är att ta en tidig skörd på våren när lökväxtens blad växer till och samlar näring till löken.

I detta försök undersökte man näringsinnehållet i lök och blad från april till juni. Man konstaterade att i slutet av april fanns minst lagrad näring kvar i lökarna och då skulle tidlösan vara som mest känslig för avslagning.

Begränsningar vid mekanisering av bergsjordbruk

Vi fick en beskrivning av mekaniseringen i det schweiziska jordbruket och utvecklingen på traktorsidan vid vallskörd. År 1979 uppskattades gränserna för maximal marklutning vid slåtter med enaxlad slåttermaskin till 50 %, för vanlig traktor till 35 % och för 2-axlad slåttermaskin till 60 %.

Praktiska försök och intervjuer av lantbrukare har gjorts på schweiziska gårdar. Man ville veta vilka dragare som används vid olika lutningar. Lutningsgränser för olika arbeten som slåtter, spridning/vändning, strängning och transport beräknades. Slåtter och lastning är svårast, slåtern p.g.a. fuktigare yta. Tvåaxlade dragare klarar större lutningar än traktorer p.g.a. hydrostatisk drivning, låg tyngdpunkt och liten egenvikt. Utrustas traktorer med dubbelmontage blir de bredare och därmed stabilare.

Tvåaxlade fordon utrustas t.ex. med gaffelsidräfsa istället för rotorsträngare/vändare. Den är monterad närmare samt fungerar både framåt och bakåt, och man slipper svåra vändningar i starka lutningar. Jämfört med tidigare har de vanliga traktorernas lutningsgräns vid slåtter ökat från 35 % till upp till 44 %, som följd av att traktorerna har blivit kompaktare, fått 4-hjulsdrift, 4-hjulsbromsar, starkare motorer och bättre däck. Sidmonterade slåttermaskiner har ersatts av frontmonterade.

Följande faktorer begränsar körning i lutande terräng: 1) lutningen 2) körriktningen 3) förarnas skicklighet och mod 4) ytans jämnhet 5) jordegenskaper och fukt 6) fältets orientering (söder var bäst) 7) botanisk sammansättning 8) anslutande vägars utseende 9) möjligheter att undvika svåra lägen.

Anna Carlsson, Lars Jakobsson, Göran Lindgren, Nilla Nilsson-Linde & Maria Wahlquist,

Svenska Vallföreningens styrelse, tel: 070-648 27 22, e-post: lars.jakobsson@t.lrf.se

Lästips: Presentationer på EGF 2011: www.egf2011.at
Fullständig reserapport: www.svenskavall.se